

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Науково-дослідного
інституту публічного права
д.ю.н., професор
М.В. Лошицький
«22» червня 2020 року

ВИСНОВОК

Науково-дослідного інституту публічного права щодо дисертації Гуріна Дмитра Миколайовича на тему: «Адміністративно-правове забезпечення статусу біженця в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Київського міжнародного університету від 30 листопада 2017 р., протокол № 4

ВИТЯГ

з протоколу засідання фахового семінару відділів проблем публічного права, науково-правових експертиз та законопроектних робіт, публічно-правового забезпечення розвитку підприємництва, проблем захисту суб'єктів публічно-правових відносин Науково-дослідного інституту публічного права від «22» червня 2020 року.

Присутні:

доктор юридичних наук, професор Галуцько В.В., доктор юридичних наук, професор Денисюк С.Ф., доктор юридичних наук, доцент Калатур М.В., доктор юридичних наук, доцент Миськів Л.І., доктор юридичних наук Трофімцов В.А., доктор юридичних наук Шкляр С.В., доктор юридичних наук, доцент Чижмарь К.І., доктор юридичних наук, доцент Дрозд О.Ю., доктор юридичних наук, професор Савченко Л.А. (*науковий керівник*), кандидат юридичних наук, доцент Сорока Л.В., кандидат юридичних наук, старший дослідник Куркова К.М, кандидат юридичних наук Гейц О.О.

З присутніх – 9 докторів юридичних наук та 3 кандидати юридичних наук – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження Гуріна Д.М. на тему: «Адміністративно-правове забезпечення статусу біженця в Україні»,

поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо його рекомендації для попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Доповідь здобувача ступеня доктора філософії Гуріна Д.М. на тему: «Адміністративно-правове забезпечення статусу біженця в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право».

Доповідач обґрунтувала актуальність обраної теми, визначив мету, завдання, методологію та методику, охарактеризував об'єкт та предмет дослідження, виклав основні наукові положення та висновки, що виносяться на захист, вказав науково-практичну значущість роботи, зазначив про впровадження результатів дослідження.

Автором зазначено, Проблема біженців, тобто осіб, що вимушено покинули місце свого постійного проживання чи країну походження є однією з важливіших у сучасному світі. За даними Організації Об'єднаних Націй, у світі нараховується більше 70 млн. біженців. Глобальні міграційні процеси після розпаду СРСР не минули й Україну. З набуттям незалежності до нашої країни стали прибувати мігранти, у тому числі і ті, що вимушено покинули своє місце проживання внаслідок побоювань стати жертвою переслідування за ознакою расової належності, релігії (віросповідання), національності (громадянства), політичних переконань чи належності до будь-якої соціальної групи, які зверталися за набуттям статусу біженця. Проте аналіз статистики свідчить, що статус біженця в Україні набули лише 12-13% з усіх осіб, що зверталися з заявами про набуття такого статусу. Низький відсоток надання статусу біженця шукачам притулку обумовлювався недоліками адміністративно-правового забезпечення статусу біженця, який був сформований у країні.

Після 2002 року, тобто після приєднання України до Конвенції Організації Об'єднаних Націй про статус біженців 1951 р., було прийнято ряд нормативних актів, спрямованих на удосконалення адміністративно-правового забезпечення статусу біженця і забезпечення реалізації у національному законодавстві мінімальних стандартів набуття статусу біженця, закріплених у міжнародних документах (Керівництві по проведенню справедливої та ефективної процедури визначення статусу біженця та Директиві Ради Європейського Союзу «Про мінімальні стандарти процедур надання та скасування статусу біженця в Державах-членах» № 8771/04 від 30.04.2004). Крім цього, було здійснено ряд організаційних заходів, які суттєво вплинули на удосконалення адміністративно-правового забезпечення статусу біженця (створено Довідково-інформаційний реєстр перекладачів, систему безоплатної правової допомоги, Національну систему біометричної верифікації та ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства, контактний аналітичний центр, автоматизовану інформаційну систему реєстрації та централізованого обліку біженців АІС «Біженці»). Але, незважаючи на це, відсоток надання статусу біженця в Україні залишається низьким – за даними Державної міграційної служби

України, станом на кінець 2019 року – початок 2020 року кількість осіб, яких визнано біженцями в Україні, досягла 1799 осіб, а очікують надання їм такого статусу ще близько 6,5 тис. іноземців та осіб без громадянства, що переконує в тому, що адміністративно-правове забезпечення статусу біженця в Україні залишається недосконалим.

Водночас, певні неузгодженості, відхилення від Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року, призвели до появи нових проблем та прогалин в адміністративно-правовому забезпеченні статусу біженця в Україні. Необхідність теоретичного осмислення питань, що постають у цій сфері, відсутність комплексного дослідження за цим напрямом відповідно до оновленого законодавства та реформування в організаційному забезпеченні діяльності органів виконавчої влади, які реалізують державну політику у сфері міграції, обумовлюють актуальність даного дисертаційного дослідження.

Структура та обсяг дисертації зумовлена метою і логікою дослідження та складається з анотації державною та англійською мовами, вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

По завершенню доповіді Гуріна Д.М. присутніми були поставлені такі **запитання:**

Калатур М.В.: Шановний Дмитро Миколайовичу, що Ви розумієте під адміністративно-правовим забезпеченням статусу біженця?

Відповідь: Адміністративно-правове забезпечення статусу біженця – сукупність закріплених адміністративно-правовими нормами заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, які спрямовані на юридичне закріплення надання особливого положення іноземній особі (якщо вона відповідає умовам, визначеним у законодавстві), що забезпечує їй ряд переваг, порівняно з іншими іноземцями, а саме на надання статусу біженця. До елементів адміністративно-правового забезпечення статусу біженця відносяться: об'єкт, суб'єкти, засоби, процедури.

Денисюк С.Ф.: Скажіть будь ласка, чи є тотожними поняття «статус біженця» та «правовий статус біженця»?

Відповідь: «Статус біженця» та «правовий статус біженця» є різними поняттями, оскільки статус біженця – це юридичне закріплення надання особливого положення іноземній особі, у випадку, якщо вона відповідає умовам, визначеним у законодавстві, за допомогою певних правових процедур, а правовий статус біженця – це сукупність особливих прав та обов'язків, що надаються іноземцю, коли він вже набув статусу біженця, тобто пройшов ряд спеціальних процедур, під час яких було з'ясовано, що він відповідає умовам визнання особи біженцем та отримав відповідні документи, що посвідчують його спеціальний статус. Лише після набуття статусу біженця іноземець отримує правовий статус біженця і набуває прав та обов'язків, притаманних біженцю, що надають йому переваги, порівняно з іншими іноземцями.

Трофімцов В.А.: Охарактеризуйте, будь ласка, засоби адміністративно-правового забезпечення статусу біженця.

Відповідь: Засоби адміністративно-правового забезпечення статусу біженця – сукупність встановлених нормативно-правовими актами прийомів, за допомогою яких суб'єкти адміністративно-правового забезпечення статусу біженця забезпечують надання іноземцям та особам без громадянства такого статусу. До засобів адміністративно-правового забезпечення статусу біженців відносяться: співбесіда співробітників Державної міграційної служби України з шукачами такого статусу; ідентифікація особи шукача статусу біженця; збір та аналіз інформації про країну походження шукача статусу біженця, реєстрація документів, які надходять від шукачів статусу біженця і видаються їм та ведення централізованого обліку і створення централізованої інформаційної системи про осіб, які подали заяву про визнання біженцем.

Куркова К.М.: Дмитре Миколайовичу, назвіть будь ласка, стадії процедури надання статусу біженця.

Відповідь: Стадії процедури надання статусу біженця: 1) обов'язкові: подача заяви про визнання біженцем, прийняття заяви про визнання особи біженцем, попередній розгляд заяви про визнання особи біженцем, оформлення документів для вирішення питання про визнання особи біженцем, розгляд заяви про визнання особи біженцем, підготовка висновку за результатами розгляду заяви, прийняття рішення за заявою про визнання біженцем; 2) факультативні: оскарження відмови у прийнятті заяви про визнання особи біженцем, оскарження рішення про відмову в оформленні документів для вирішення питання щодо визнання особи біженцем, оскарження рішення про відмову у наданні статусу біженця, повторний розгляд заяви про визнання біженцем, припинення розгляду заяви про визнання особи біженцем; призупинення заяви про визнання особи біженцем; повернення справи на доопрацювання до територіального органу Державної міграційної служби України, який здійснював розгляд заяви про визнання біженцем.

Гейц О.О.: Яким чином на Вашу думку можна удосконалити процедуру надання статусу біженця в Україні?

Відповідь: Удосконалення процедури надання статусу біженця в Україні та забезпечення її відповідності мінімальним стандартам до процедури надання статусу біженця, закріпленими у міжнародних документах, можливо шляхом: усунення обмежувального строку подачі заяви про визнання біженцем; відмови від спеціальних формулювань при подачі заяви про визнання особи біженцем та закріплення можливості її подачі на мові особи, що заявляє про намір отримати статус біженця або забезпечення їй права на перекладача на цій стадії; нормативного закріплення підстав для відмови в прийнятті заяви про визнання особи біженцем, до яких не може бути віднесено порушення строку подачі такої заяви; видалення стадії вирішення питання про прийняття заяви про визнання особи біженцем з процедури надання статусу біженця в Україні;

повідомлення особи про право на отримання незалежної кваліфікованої юридичної допомоги (у тому числі і безоплатної) та забезпечення перекладачем (за потреби) на всіх стадіях процедури надання статусу біженця; виключення у співробітників Державної міграційної служби України права вимагати від шукача статусу біженця додаткових відомостей, що можуть підтверджувати факти, викладені в заяві; закріплення вимоги доведення будь-якого рішення, прийнятого Державною міграційною службою України, до відома заявника на мові, яку він розуміє (хоча б усно).

Після відповідей на запитання було озвучено висновок наукового керівника – **доктора юридичних наук, професора – Савченко Лесі Анатоліївни.**

У висновку зазначено про тематику опублікованих статей та апробацію результатів дослідження, а також дані про впровадження науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення адміністративно-правового забезпечення статусу біженця в Україні.

Як показав аналіз змісту наукової розробки, проведене дослідження відповідає вимогам актуальності, оригінальності підходу дослідження, а отримані результати характеризуються ознаками наукової новизни. Незважаючи на чималу кількість наукових розробок, питання адміністративно-правового забезпечення статусу біженця в Україні розглядалось або ж поверхнево, в розрізі окремих проблематик, або ж не досліджувалось взагалі.

Враховуючи комплексність та системність дисертаційного дослідження, при розкритті обраної теми використовувалися не тільки спеціальні, але й загальнонаукові методи, зокрема, формально-логічний, групування та класифікації, структурно-функціональний, порівняльно-правовий тощо.

Дисертаційне дослідження характеризується достатньо розгорнутою і, загалом, вдалою структурою, що дозволило зупинитись не лише на вивченні проблеми в цілому, але й на окремих її аспектах та виявити взаємозв'язки між ними. Питання аналізуються послідовно, показана їх взаємообумовленість.

Робота є самостійним науковим дослідженням, містить власне розуміння автора щодо шляхів вдосконалення адміністративно-правового забезпечення статусу біженця в Україні.

В цілому, висновки проведеного дослідження характеризуються науковою новизною. Кількість і якість висновків дисертанта свідчать про науковий характер дослідження, що відповідає освітньо-науковому ступеню доктора філософії. Принципові зауваження наукового керівника враховані та знайшли вирішення при доопрацюванні дисертаційного дослідження.

У висновку науковий керівник зазначила, що дисертація Гуріна Д.М. є завершеною та самостійною роботою, яка претендує на високу оцінку і може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді.

Після цього слово було надано **рецензентам** наукової праці:

Доктор юридичних наук, доцент Миськів Л.І. відзначила високий науковий рівень дисертаційного дослідження Гуріна Д.М. Проблема захисту біженців має велике значення для будь-якої держави у зв'язку з необхідністю забезпечення їх основними правами та свободами людини. Саме тому Україна, прагнучи, щоб права і свободи людини, їх гарантії визначали зміст і спрямованість діяльності держави, визнаючи людину, її життя і здоров'я, честь та гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю та вважаючи забезпечення прав і основних свобод людини головним обов'язком держави, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, затвердила Засади державної політики України в галузі прав людини. Основним напрямком державної політики в галузі прав людини стали, зокрема, гуманізація та ефективно запровадження законодавства про біженців. Водночас вирішення питання щодо забезпечення біженців необхідним обсягом прав та свобод та гарантій їх реалізації тісно пов'язано з адміністративно-правовим забезпеченням статусу біженця. Однак аналіз нормативно-правових актів, що закріплюють процедуру надання статусу біженця, дає підстави стверджувати, що процес адміністративно-правового забезпечення статусу біженців в Україні ще не завершений, що зумовлює подальші наукові дослідження. У зв'язку з цим не викликає сумнівів актуальність теми дисертаційного дослідження Гуріна Дмитра Миколайовича на тему: «Адміністративно-правове забезпечення статусу біженця в Україні».

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є однією з перших спроб, за допомогою використання сучасних методів наукового пізнання, на підставі опрацювання наукових праць вчених, національного та міжнародного законодавства і практики його застосування, розкрити сутність та особливості адміністративно-правового забезпечення статусу біженця в Україні, а також вироблення науково обґрунтованих пропозицій стосовно вдосконалення чинного законодавства у цій сфері.

Зміст дисертації в цілому характеризується досить високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. Чітко виражений науковий підхід, зокрема, вдало розроблені дефініції, класифікації і критерії дозволили автору аргументовано визначити власну позицію щодо багатьох дискусійних проблем адміністративно-правового забезпечення статусу біженця в Україні.

Позитивним є практичне значення одержаних результатів. Викладені в дисертації положення, висновки та рекомендації можуть бути використані та використовуються у: науковій та науково-дослідній сфері – для проведення подальших досліджень адміністративно-правового забезпечення статусу біженця в Україні; правотворчій діяльності – при внесенні змін та доповнень до ряду законодавчих та підзаконних актів щодо надання статусу біженця в Україні; навчальному процесі – під час проведення семінарських занять з навчальних курсів «Права людини та їх захист», «Адміністративне право», а також при підготовці навчально-методичних комплексів з означених навчальних дисциплін.

Разом із цим є підстави і для певних зауважень. Зокрема, не достатньо аргументованою є пропозиція здобувача щодо створення спеціальної інспекції з метою запровадження зовнішнього контролю за дотриманням органами та підрозділами Державної міграційної служби України прав та інтересів шукачів притулку при наданні їм статусу біженців. Наведене зауваження обумовлене складністю досліджуваних проблем і загалом не впливає на позитивну оцінку роботи.

Загалом, дисертація є завершеним, актуальним, самостійним та аргументованим дослідженням. Положення і висновки дисертації належним чином висвітлені у публікаціях автора та апробовані під час участі у конференціях та у ході навчального процесу.

Обґрунтованість наукових положень дисертації та достовірність одержаних результатів підтверджена теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням праць вітчизняних та зарубіжних вчених, комплексним аналізом національного законодавства та міжнародних правових актів.

Висновки дисертації містять головні наукові результати, отримані дисертантом особисто, синтезують накопичену у змісті інформацію відповідно до сформульованих у вступі загальної мети і конкретних завдань.

На підставі вищенаведеного, дисертація Гуріна Дмитра Миколайовича на тему: «Адміністративно-правове забезпечення статусу біженця в Україні» відповідає вимогам, які ставляться до дисертації та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії.

Кандидат юридичних наук, старший дослідник Куркова К.М. відзначила достатній фаховий рівень дисертаційного дослідження Гуріна Дмитра Миколайовича, виконаного на актуальну тему, істотне теоретичне і прикладне наукове обґрунтування висновків і пропозицій.

З ратифікацією Україною Конвенції Організації Об'єднаних Націй про статус біженців (1951 р.) та Протоколу щодо статусу біженця (1967 р.), надання особам статусу біженця отримало універсального регулювання. Незважаючи на це, адміністративно-правове забезпечення статусу біженця в Україні ще далеке від досконалості, має ряд правових проблем та прогалин. Виходячи із наведеного, тема дослідження є досить актуальною, а її результати є значимими як для адміністративного права, так і для удосконалення процедури надання статусу біженця в Україні.

Дисертація є цілісним фундаментальним дослідженням, виконана на належному теоретико-методологічному рівні та відрізняється глибиною правового аналізу, виваженістю й коректністю наукової полеміки, вмільм підбором матеріалу.

В результаті проведеного дослідження автор досягнув визначеної мети й виконав поставлені завдання. Сформульовані висновки та пропозиції є досить аргументованими й оригінальними, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Дисертація підготовлена на високому професійному рівні. Її структурна побудова є логічною та доцільною, що свідчить про виважений підхід до розкриття теми. Під час дослідження автором була використана не тільки юридична література та нормативно-правові акти, а й правозастосовна практика, що дозволило досягти високого ступеню обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, які сформульовані в роботі.

Загалом дисертація справила позитивне враження, хоча і містить окремі положення, які можна охарактеризувати як технічні неточності. Зокрема у пункті новизни «вперше» дисертант визначає, що «на підставі аналізу генезису законодавства України з питань надання статусу біженця визначено недоліки адміністративно-правового забезпечення статусу біженця, які наявні на сьогодні». На нашу думку варто було б узагальнити такі недоліки у загальних висновках до дисертаційного дослідження.

Разом із тим, наведене зауваження не знижує високого рівня представленої роботи. Зміст роботи, перелік наукових публікацій доводить наукову зрілість, володіння здобувачем методикою дослідницької роботи, умінням узагальнювати досягнуте в науці і на основі досягнутого самостійно формулювати гіпотези, положення, висновки, які мають концептуальний характер та є основою для подальших наукових пошуків у цьому напрямку.

Дисертація Гуріна Дмитра Миколайовича на тему: «Адміністративно-правове забезпечення статусу біженця в Україні» може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії з відповідної спеціальності.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Доктор юридичних наук, доцент Калатур М.В. відзначив, що ознайомлення зі змістом наукового дослідження засвідчує, що автором для наукового пошуку обрано доволі актуальну тему, оскільки дійсно, становлення в Україні інститутів громадянського суспільства, демократичної, правової, соціальної держави передбачає, зокрема, правове забезпечення основних прав та свобод людини, серед яких особливе місце займають особи, які визнані біженцями.

Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу наукової літератури і нормативних актів та їх практичного застосування розкрити сутність адміністративно-правового забезпечення надання статусу біженця в Україні та сформулювати висновки і пропозиції щодо його вдосконалення.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані в дисертації, підтверджені теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням наукових праць, комплексним аналізом законодавства й міжнародної практики в цій сфері.

Заслуговують уваги сформульовані у результаті проведеного дослідження нові положення, запропоновані особисто дисертантом, зокрема: обґрунтовано необхідність створення спеціальної інспекції з метою

запровадження зовнішнього контролю за дотриманням органами та підрозділами Державної міграційної служби України прав та інтересів шукачів притулку при наданні їм статусу біженців; виокремлено засоби адміністративно-правового забезпечення статусу біженця. Сформульовані висновки та пропозиції є досить аргументованими й оригінальними, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Перелік наукових праць здобувача й аналіз їхнього змісту засвідчують, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження досить повно викладено у вітчизняних наукових фахових виданнях, пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях.

Враховуючи вищевикладене, дисертація Гуріна Дмитра Миколайовича на тему: «Адміністративно-правове забезпечення статусу біженця в Україні» відповідає вимогам, які пред'являються до дисертації, та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії.

Доктор юридичних наук, професор Денисюк С.Ф. у своєму виступі підтримав попередніх доповідачів, акцентував увагу на глибокому змісті авторських визначень і висновків. Відзначив, що дисертаційне дослідження є теоретично і практично значущим. Підкреслив, що у процесі доповіді головних положень дисертаційного дослідження, а також під час відповідей на запитання, Гурін Д.М. продемонстрував знання нормативних та доктринальних джерел, на підставі яких була підготовлена дисертаційна робота, вміння їх узагальнювати, аналізувати, формулювати власні висновки.

Мета та завдання дисертаційного дослідження сформульовані чітко та послідовно. Їх постановка та обґрунтованість дозволяють розкрити основний зміст теми. Об'єкт і предмет дисертаційного дослідження визначені у відповідності з встановленими вимогами. Методи дослідження обрані правильно.

Дисертація загалом справила позитивне враження, актуальність повністю підкреслена здобувачем, робота вирізняється якісною науковою новизною та є дійсно затребуваною практикою.

Висновок – подане дисертаційне дослідження має закінчений вигляд. Його зміст має внутрішню логічну побудову.

У підсумку, дисертація Гуріна Дмитра Миколайовича на тему: «Адміністративно-правове забезпечення статусу біженця в Україні» відповідає вимогам, які ставляться до дисертації, та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації на тему: «Адміністративно-правове забезпечення статусу біженця в Україні»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Проблема біженців, тобто осіб, що вимушено покинули місце свого постійного проживання чи країну походження є однією з важливіших у сучасному світі. За даними Організації Об'єднаних Націй, у світі нараховується більше 70 млн. біженців¹. Глобальні міграційні процеси після розпаду СРСР не минули й Україну. З набуттям незалежності до нашої країни стали прибувати мігранти, у тому числі і ті, що вимушено покинули своє місце проживання внаслідок побоювань стати жертвою переслідування за ознакою расової належності, релігії (віресповідання), національності (громадянства), політичних переконань чи належності до будь-якої соціальної групи, які зверталися за набуттям статусу біженця. Проте аналіз статистики свідчить, що статус біженця в Україні набули лише 12-13% з усіх осіб, що зверталися з заявами про набуття такого статусу. Низький відсоток надання статусу біженця шукачам притулку обумовлювався недоліками адміністративно-правового забезпечення статусу біженця, який був сформований у країні.

Після 2002 року, тобто після приєднання України до Конвенції Організації Об'єднаних Націй про статус біженців 1951 р., було прийнято ряд нормативних актів, спрямованих на удосконалення адміністративно-правового забезпечення статусу біженця і забезпечення реалізації у національному законодавстві мінімальних стандартів набуття статусу біженця, закріплених у міжнародних документах (Керівництві по проведенню справедливої та ефективної процедури визначення статусу біженця та Директиві Ради Європейського Союзу «Про мінімальні стандарти процедур надання та скасування статусу біженця в Державах-членах» № 8771/04 від 30.04.2004). Крім цього, було здійснено ряд організаційних заходів, які суттєво вплинули на удосконалення адміністративно-правового забезпечення статусу біженця (створено Довідково-інформаційний реєстр перекладачів, систему безоплатної правової допомоги, Національну систему біометричної верифікації та ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства, контактний аналітичний центр, автоматизовану інформаційну систему реєстрації та централізованого обліку біженців АІС «Біженці»). Але, незважаючи на це, відсоток надання статусу біженця в Україні залишається низьким – за даними Державної міграційної служби України, станом на кінець 2019 року – початок 2020 року кількість осіб, яких визнано біженцями в Україні, досягла 1799 осіб², а очікують надання їм такого статусу ще близько 6,5 тис. іноземців та осіб без громадянства, що

¹ Сайт ООН. URL : <https://www.un.org/ru/>

² Сайт Державної міграційної служби. URL : https://dmsu.gov.ua/assets/files/statistic/year/2018_12.pdf

переконує в тому, що адміністративно-правове забезпечення статусу біженця в Україні залишається недосконалим.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Проблеми надання статусу біженця неодноразово підіймалися у науковій літературі. Питанням адміністративно-правового забезпечення та його елементів приділяли увагу К.В. Барсуков, О.М. Буханевич, Н.М. Грабар, О.М. Гумін, М.П. Запорожець, Р.В. Ігонін, І.О. Ієрусалімова, Ю.Я. Касараба, О.П. Ковалевська, Т.Г. Корж-Ікаєва, О.В. Логінова, А.П. Матвійчук, О.В. Надьон, С.М. Олейников, О.В. Петришин, Є.В. Пряхін, Л.Л. Рогачова, В.О. Рядінська, К.В. Степаненко, В.Д. Ткаченко, І.Б. Тацишина, М.В. Цвік, І.Я. Хитра, І.М. Шопіна та інші.

Міжнародній системі захисту осіб та надання притулку присвячували свої дослідження О.І. Безпалова, Є.С. Герасименко, О.А. Гончаренко, Г.С. Гудвин-Гилл, Н.А. Діденко, О.М. Ібрагимов, О.І. Котляр, В.В. Маловский, П.П.Марценюк, Л.В. Павлова, А.Г.Потапов, О.М. Рєзнік, М.М. Сірант, Н.О. Шестакова тощо.

Правовий аналіз статусу біженців в Україні слугував предметом дослідження Л.Р. Білої-Тіунової, О.Р. Деленка, Ю.С. Завгородньої, С.Ф. Константінова, О.В. Кузьменка, Ю.В. Лушпіїнка, С.О.Магди, О.Н. Поворозника, О.В. Пушкіної, О.І. Ромцова, Р.Е. Семенюка, П.М. Синявського, С.В. Терлецького, Г.С. Тимчука, Н.В. Ченшової, Т.С.Чебикіної, О.М. Федьори та інших.

У досліджуваній сфері була захищена дисертація Н.М. Грабар (у 2007 році), проте кардинальне реформування органів виконавчої влади, які забезпечують реалізацію державної політики у сфері міграції, істотні зміни у законодавстві, обумовлені цим реформуванням, міжнародними зобов'язаннями України, прийнятими внаслідок ратифікації Конвенції Організації Об'єднаних Націй про статус біженців 1951 р. та прагненнями національного уряду до реалізації людиноцентристської концепції розвитку українського суспільства, вказують на необхідність продовження такого наукового пошуку.

Водночас, певні неузгодженості, відхилення від Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року, призвели до появи нових проблем та прогалин в адміністративно-правовому забезпеченні статусу біженця в Україні. Необхідність теоретичного осмислення питань, що постають у цій сфері, відсутність комплексного дослідження за цим напрямом відповідно до оновленого законодавства та реформування в організаційному забезпеченні діяльності органів виконавчої влади, які реалізують державну політику у сфері міграції, обумовлюють актуальність даного дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дослідження проведено на виконання Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 № 482-р, Стратегії сталого розвитку «Україна–2020», затвердженої Указом Президента

України від 12.01.2015 № 5/2015, п. 42–45 Плану заходів на 2018-2021 роки щодо реалізації Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.08.2018 № 602-р.

Роботу виконано в межах науково-дослідної теми ПЗВО «Київський міжнародний університет» «Тенденції розвитку сучасної правової науки в умовах інтеграційних процесів: теоретичні та практичні аспекти» (державний реєстраційний номер 0120U100413).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу наукової літератури і нормативних актів та їх практичного застосування розкрити сутність адміністративно-правового забезпечення надання статусу біженця в Україні та сформулювати висновки і пропозиції щодо його вдосконалення.

Зазначена мета досягається завдяки вирішенню таких основних *завдань*:

- дослідити генезис поняття «біженець» в юридичній науці та його еволюцію в національному законодавстві;
- проаналізувати правові умови набуття статусу біженця;
- визначити поняття та елементи адміністративно-правового забезпечення статусу біженця;
- охарактеризувати об'єкт та суб'єктів адміністративно-правового забезпечення статусу біженця;
- розглянути нормативно-правове регулювання надання статусу біженця в Україні та навести його класифікацію;
- виокремити засоби адміністративно-правового забезпечення статусу біженця;
- визначити стадії та процедури надання статусу біженця (як основні, так додаткові) та охарактеризувати їх;
- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства України, яке стосується надання статусу біженця.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають при наданні захисту шукачам притулку.

Предметом дослідження є адміністративно-правове забезпечення статусу біженця в Україні.

Методи дослідження. Під час підготовки дисертаційного дослідження в комплексі використано сучасні загальні та спеціальні методи наукового пізнання. Так, етапи становлення та розвитку поняття «біженці» в міжнародному та національному законодавстві, а також становлення і розвиток центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту розкрито за допомогою використання історико-правового методу (підрозділи 1.1, 2.1). Формально-логічний метод застосовувався для аналізу поняття «біженці» відповідно до національного й міжнародного законодавства та умов надання статусу біженця, а також компетенції суб'єктів адміністративно-правового забезпечення статусу

біженців – органів виконавчої влади, що беруть участь у вирішенні питань, пов'язаних із біженцями та нормативно-правового регулювання надання статусу біженця в Україні (підрозділ 1.1, 1.2, 2.1). За допомогою методу групування та класифікації узагальнено нормативно-правові акти, які стосуються адміністративно-правового забезпечення надання статусу біженця (підрозділ 2.1). Структурно-функціональний метод використовувався для аналізу співбесіди з шукачами статусу біженця, їх ідентифікації, збору та аналізу інформації про країну походження шукача статусу біженця, реєстрації документів, які надходять від шукачів статусу біженця і видаються їм та ведення централізованого обліку осіб, які подали заяву про визнання біженцем як засобів адміністративно-правового забезпечення статусу біженця (підрозділ 2.3). Порівняльно-правовий метод використовувався для узагальнення міжнародного досвіду правового регулювання надання статусу біженця та при окресленні напрямів удосконалення законодавства України (підрозділи 3.1 – 3.2). За допомогою логіко-семантичного методу визначено поняття і елементи адміністративно-правового забезпечення та стадії процедури надання статусу біженця (підрозділи 1.3, 3.1, 3.2). Аналітичний метод використано під час огляду процедури надання статусу біженця було використано порівняльний метод, що дало можливість окреслити мінімальні стандарти надання такого статусу, закріплені у міжнародних документах, порівняти їх з процедурами надання статусу біженця в Україні та визначити шляхи удосконалення такої процедури на національному рівні (підрозділи 3.1, 3.2). В роботі застосовувалися й інші методи, які використовувалися у взаємозв'язку та взаємозалежності, що дозволило забезпечити повноту, всебічність та об'єктивність дослідження.

Науковим підґрунтям дисертаційного дослідження стали наукові праці вітчизняних та зарубіжних науковців у галузі адміністративного, міжнародного права, загальної теорії держави та права, інших галузевих правових наук.

Нормативно-правову базу дослідження склали Конституція України, Закон України «Про біженців та осіб, що потребують додаткового або тимчасового захисту» від 08.07.2011 № 3671-VI, підзаконні нормативні акти, що врегульовують відносини у сфері надання статусу біженця в Україні, документи Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців, Конвенція Організації Об'єднаних Націй про статус біженців (1951 р.) та Протокол щодо статусу біженця (1967 р.).

Емпіричну та інформаційну основу дисертації становлять статистичні матеріали Державної міграційної служби України, дані Державного реєстру судових рішень, узагальнення судової практики, рішення судів (у тому числі Європейського суду з прав людини та Верховного Суду), довідкова література, публікації в періодичних виданнях, навчально-методичні напрацювання.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є однією з перших спроб, за допомогою використання сучасних

методів наукового пізнання, на підставі опрацювання наукових праць вчених, національного та міжнародного законодавства і практики його застосування, розкрити сутність та особливості адміністративно-правового забезпечення статусу біженця в Україні, а також вироблення науково обґрунтованих пропозицій стосовно вдосконалення чинного законодавства у цій сфері. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків, запропонованих особисто здобувачем. Основні з них такі:

вперше:

– на підставі аналізу генезису законодавства України з питань надання статусу біженця визначено недоліки адміністративно-правового забезпечення статусу біженця, які наявні на сьогодні, незважаючи на максимальне наближення норм національного законодавства до міжнародних документів у цій сфері та запропоновано шляхи їх усунення з урахуванням міжнародного досвіду, розроблених рекомендаційних документів Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців, практики Європейського суду з прав людини та Верховного Суду;

- обґрунтовано необхідність створення спеціальної інспекції з метою запровадження зовнішнього контролю за дотриманням органами та підрозділами Державної міграційної служби України прав та інтересів шукачів притулку при наданні їм статусу біженців;

- виокремлено засоби адміністративно-правового забезпечення статусу біженця, до яких віднесено співбесіду з шукачами такого статусу, ідентифікацію їх особи, збір та аналіз інформації про країну походження шукача статусу біженця, реєстрацію і облік, окреслено позитивні зміни у правовому та організаційному забезпеченні таких засобів, які відбулися протягом останніх років, визначено недоліки та запропоновано шляхи їх усунення;

удосконалено:

– розуміння ознак осіб, які можуть претендувати на отримання статусу біженця з урахуванням відсутності підстав бути віднесеними до осіб, негідних для надання захисту, та необхідності здійснення активних дій для отримання такого статусу;

– визначення адміністративно-правового забезпечення статусу біженця (як сукупності закріплених адміністративно-правовими нормами заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, які спрямовані на юридичне закріплення надання статусу біженця) та елементів такого забезпечення (об'єкту, суб'єктів, засобів, процедур);

- підходи до класифікації нормативно-правових актів, які стосуються адміністративно-правового забезпечення статусу біженця (за юридичною силою, залежно від суб'єкта, від кількості суб'єктів, від напряму правового регулювання, від спрямування заходів, що здійснюються суб'єктами адміністративно-правового забезпечення статусу біженців);

- визначення обов'язкових та факультативних стадій процедури надання статусу біженця з урахуванням оновленого законодавства, яким

запроваджено засоби адміністративно-правового забезпечення надання статусу біженця в Україні;

- науковий підхід до шляхів удосконалення процедури надання статусу біженця в Україні та забезпечення її відповідності мінімальним стандартам до процедури надання статусу біженця, закріпленими у міжнародних документах;

дістали подальший розвиток:

- дослідження генезису поняття «біженці» в міжнародному законодавстві з визначенням особливостей цього поняття на трьох етапах (у 20-30-ті роки ХХ ст., 40-50-ті роки ХХ ст., наприкінці 60-х років ХХ ст.) та в українському законодавстві на двох етапах (1992 – 2001 роки та 2001 – дотепер);

- аргументація відмінності понять «статус біженця» та «правовий статус біженця» як юридичного закріплення надання особливого положення іноземній особі та сукупності особливих прав та обов'язків, що надаються іноземцю, коли він вже набув статусу біженця;

- характеристика умов, за яких особи не можуть бути визнані біженцями та пропозиції щодо їх удосконалення в національному законодавстві з урахуванням норм міжнародних документів у сфері надання статусу біженця;

- класифікація суб'єктів адміністративно-правового забезпечення статусу біженця з урахуванням критерію впливу на таке забезпечення;

- доцільність створення та функціонування Державної міграційної служби України як центрального органу виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції, і є основним органом, що безпосередньо здійснює адміністративні послуги з надання шукачам притулку статусу біженця на підставі аналізу розвитку та реорганізації державних органів виконавчої влади, які відбулися з 1993 до 2014 рр.;

- визначення поняття процедури надання статусу біженця як виду адміністративної процедури, яка здійснюється органами та підрозділами Державної міграційної служби України, і являє собою послідовний порядок взаємопов'язаних процесуальних дій, в межах якого приймається рішення щодо надання шукачам притулку статусу біженця;

- аргументація позиції, що незважаючи на реалізацію окремих мінімальних стандартів процедури надання статусу біженця відповідно до міжнародних документів на окремих стадіях такої процедури, українському законодавцю не вдалося реалізувати основну ідею процедури надання статусу біженця – те, що вона не повинна ґрунтуватися на недовірі, відстрочках та прийомах, спрямованих на те, щоб відмовити в наданні статусу біженця, що порушує міжнародні зобов'язання України з забезпечення прав осіб на міжнародний захист та її прагнення до реалізації людиноцентристської концепції розвитку українського суспільства;

- обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання надання статусу біженця в Україні, зокрема щодо

внесення змін і доповнень до Законів України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового захисту», «Про Кабінет Міністрів України».

Практичне значення отриманих результатів зумовлюється актуальністю питань, на яких зосереджено увагу автором дослідження, новизною наведених у ньому положень.

Висновки та рекомендації, викладені в роботі, можуть бути використані у:

– у науковій та науково-дослідній сфері – для проведення подальших досліджень адміністративно-правового забезпечення статусу біженця в Україні (акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження Київського міжнародного університету від 19.06.2020 р. № 112, акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження у науково-дослідну діяльність Державного науково-дослідного інституту МВС України від 15.02.2018);

– правотворчій діяльності – при внесенні змін та доповнень до ряду законодавчих та підзаконних актів щодо надання статусу біженця в Україні (акт про впровадження наукових розробок дисертаційного дослідження Державного науково-дослідного інституту МВС України від 15.02.2018);

– навчальному процесі – під час проведення семінарських занять з навчальних курсів «Права людини та їх захист», «Адміністративне право», а також при підготовці навчально-методичних комплексів з означених навчальних дисциплін (акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження Київського міжнародного університету від 19.06.2020 р. № 113).

Апробація результатів дисертації. Дисертацію виконано в Київському міжнародному університеті. Основні положення дослідження оприлюднені автором на науково-практичних конференціях: «Актуальні питання правової теорії та юридичної практики» (м. Одеса, 10–11 серпня 2018 р.), «Юридична наука України: історія, сучасність, майбутнє» (м. Харків, 1–2 листопада 2019 р.), «Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети» (м. Одеса, Україна, 17–18 січня 2020 р.), «Topical issues of the development of modern science» (м. Софія, Болгарія, 12-14 лютого 2020 р.), «Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин» (м. Дніпро, 6-7 березня 2020 р.), «Сучасні стратегії розвитку університету в контексті Євроінтеграції» (Київ, 21-22 травня 2020 р.).

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано в 13 наукових працях, серед яких 6 статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, 1 стаття – у зарубіжному науковому періодичному виданні, 6 наукових праць – у збірниках наукових доповідей, оприлюднених на науково-практичних конференціях.

**Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості
про апробацію матеріалів дисертації:**

яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Гурін Д.М. Генезис поняття «біженець» в міжнародному законодавстві. *Наука та правоохорона*. 2017. № 3. Ч. 2. С. 35–39.
2. Гурін Д.М. Еволюція категорії «біженець» в Україні: нормативно-правовий підхід. *Правові системи*. 2018. № 1/2. С. 141–148.
3. Gurin D.M. Conditions for restring the granting of refugee status or the person requiring subsidiary protection: legal analysis. *European Reforms Bulletin*. 2019. № 1. С. 12–17.
4. Гурін Д.М. Наявність цілком обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань як необхідна умова визнання адміністративно-правового статусу біженця. *Наука та правоохорона*. 2019. № 4. С. 126–133.
5. Гурін Д.М. Нормативно-правове регулювання надання статусу біженця в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Випуск 2. С. 67–79.
6. Гурін Д.М. Засоби адміністративно-правового забезпечення статусу біженця в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №6. С. 123–127.
7. Гурін Д.М. Правовий статус Державної міграційної служби як центрального органу виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 130–135.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

8. Гурін Д.М. Нормативне регулювання визначення статусу біженця в Україні. *Актуальні питання правової теорії та юридичної практики: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 10–11 серпня 2018 р.)*. Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2018. С. 49–52.
9. Гурін Д.М. Суб'єкти адміністративно-правового забезпечення статусу біженця. *Юридична наука України: історія, сучасність, майбутнє : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 1–2 листопада 2019 р.)*. Харків: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2019. С. 60–63.
10. Гурін Д.М. Співвідношення понять «статус біженця» та «правовий статус біженця». *Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, Україна, 17–18 січня 2020 р.)*. Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2020. С.61–63.
11. Гурін Д.М., Савченко Л.А. Раса, віросповідання, національність, належність до певної соціальної групи та політичні переконання як ознаки переслідувань в контексті визначення особи біженцем. *Topical issues of the development of modern science*. Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Софія, Болгарія, 12-14 лютого 2020 р.). Софія, 2020. С. 821 – 826.
12. Гурін Д.М. Контроль за діяльністю Державної міграційної служби України. *Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних*

відносин : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 6-7 березня 2020 р.). Дніпро: ГО «Правовий світ», 2020. С. 84–87.

13. Гурін Д.М. Вчинення злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку як критерій обмеження надання статусу біженців. *Сучасні стратегії розвитку університету в контексті Євроінтеграції*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, Україна, 21 – 22 травня, 2020 р.). К.: Київський міжнародний університет, 2020. С. 75–76.

Характеристика особистості здобувача. Гурін Дмитро Миколайович, народився 05.07.1985 в м. Ружин, Житомирської області.

З 2002 до 2007 року навчався в Національній юридичній академії України ім. Ярослава Мудрого (м. Харків) денна форма навчання. Після закінчення отримав диплом юриста-спеціаліста за спеціальністю правознавство з відзнакою.

З 2010 до 2012 року навчався в Національному університеті «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого» на факультеті №8 (факультет підготовки професійних суддів), заочна форма навчання. Після закінчення отримав диплом з відзнакою магістра за спеціальністю правознавство.

З 07.08.2007 до 02.10.2007 року працював старшим секретарем колегії з розгляду справ по спорах між господарюючими суб'єктами Господарського суду Київської області. Звільнився за власним бажанням з метою влаштування на роботу до Верховного Суду України.

З 04.10.2007 до 29.12.2010 року працював старшим консультантом відділу консультантів Управління забезпечення діяльності Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України.

З 29.12.2010 до 15.06.2012 року працював помічником судді Верховного Суду України. 15.06.2012 звільнений у порядку переведення на роботу до Окружного адміністративного суду м. Севастополя.

З 18.06.2012 до 10.06.2013 року працював суддею Окружного адміністративного суду м. Севастополя. 10.06.2013 року звільнений у порядку переведення на роботу до Житомирського окружного адміністративного суду.

З 11.06.2013 працюю суддею Житомирського окружного адміністративного суду.

З 01.10.2017 року навчався в аспірантурі Київського міжнародного університету на заочній формі навчання (галузь знань 01 Право, спеціальність 081 Право).

Мови: українська, російська, англійська. Автор більше 10 наукових публікацій.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення в дисертації матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність їх сприйняття.

У результаті попередньої експертизи дисертації Гуріна Д.М. і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Гуріна Д.М. на тему «Адміністративно-правове забезпечення статусу біженця в Україні».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Гуріна Д.М. відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167.

3. Рекомендувати дисертацію Гуріна Д.М. на тему «Адміністративно-правове забезпечення статусу біженця в Україні» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:
провідний науковий
співробітник
відділу проблем публічного
права
Науково-дослідного інституту
публічного права
доктор юридичних наук, доцент

Л.І. Миськів

Рецензент:
завідувач відділу науково-правових
та законопроектних робіт
Науково-дослідного інституту
публічного права,
кандидат юридичних наук,
старший дослідник

К.М. Куркова